

UDK 334.724.2:393.1(497.4 Ljubljana)
930.253:334.724.2(497.4 Ljubljana) Žale
Prejeto: 24. 10. 2003

Od svetega Krištofa do Žal

BARBARA PEŠAK MIKEC

višja arhivistka, Zgodovinski arhiv Ljubljana, Mestni trg 27, SI-1000 Ljubljana

IZVLEČEK

Gradivo v fondu Komunalno podjetje Žale Ljubljana lahko razdelimo v dve skupini: v dokumente, ki so nastali ob upravljanju podjetja, in dokumente, ki so nastali z izvajanjem nalog, za katere je bil pristojen pogrebni zavod oziroma podjetje. Med te sodijo originalni indeksi umrlih in sprejemni listi pokojnikov, pokopanih na Žalah, sprejemne knjige pokojnikov s sprejemnimi listi in indeksi. Starejšega gradiva nastalega pri poslovanju podjetja je malo. Novejše gradivo je zanimivo v delu, ki zajema širitev Žal oziroma zgraditev Novih Žal.

KLJUČNE BESEDE: arhivsko gradivo, sezname, Žale, pokopališče

ABSTRACT

FROM ST. CHRISTOPHER TO ŽALE

Between 2000 and 2002, the Historical Archives of Ljubljana acquired a new fond called Komunalno podjetje Žale Ljubljana. The fond is incomplete, for much of the material had been lost. The collected material falls into two groups: the documents created by and connected with the management of the company, and those created through the process of performing the tasks in the competence of the undertakers' establishment or company. The latter include the original indexes of the dead, mortuary lists of the deceased buried at Žale, and two mortuary registers with mortuary lists and indexes. There are also two burial books and various lists of soldiers who died during the WWI and WWII. Unfortunately, few older materials created by the management of the company have survived. However, some larger fragments of the 1925 construction plans for a mortuary chapel at the church of St. Cross, and the 1938 construction plans by the architect Emil Tomažič have been preserved. Tomažič worked on Plečnik's All Saints Garden. Among more recent materials, the extension of Žale, i.e. the building of Nove Žale is one of the most interesting.

On the 27th October 1913, Mestni pogrebni zavod, the predecessor of Javno podjetje Žale, obtained a concession for performing burial services. Gradually, it bought up all the existing undertakers' establishments in Ljubljana. After the WWII, Mestni pogrebni zavod was renamed to Državno gospodarsko podjetje Žale, and in 1954 to Pogrebni zavod Žale. By 1961, it had taken over the control of every minor Ljubljana cemetery and the establishment was renamed to Komunalno podjetje Pogrebni zavod Žale Ljubljana. In 1974 the company underwent a reorganisation into TOZD, i.e. a Basic Organisation of Associated Labour. It joined Komunalno podjetje Ljubljana. In 1990, after being excluded from the Komunalno podjetje Ljubljana, TOZD Žale was once again organised as Javno podjetje Žale Ljubljana.

KEY WORDS: archive materials, lists, Žale, cemeteries

V letih 2000 in 2002 smo v Zgodovinskem arhivu Ljubljana postali bogatejši za skoraj osemindvajset tekočih metrov gradiva Javnega podjetja Žale Ljubljana. Iz prevzetega gradiva je bil oblikovan fond Komunalno podjetje Žale Ljubljana. Fond na žalost ni popoln, saj se je mnogo gradiva pri ustvarjalcu z leti izgubilo,

kljub temu pa vsebuje pravo zakladnico podatkov, zanimivih tako za raziskovalce, kot tudi za druge občasne uporabnike gradiva.

Prevzeto gradivo lahko razdelimo v dve skupini: v dokumente, ki so nastajali pri upravljanju podjetja, in dokumente, ki so nastali z izvajanjem nalog, za katere je bil pristojen po-

grebni zavod oziroma podjetje. Ti so za raziskovalce brez dvoma bolj zanimivi. Med njimi najdemo na primer originalne indekse pokopanih na Žalah, pisane po letih in abecedi v obdobju od 1915 do 1992. Ti indeksi vsebujejo poleg imena pokojnika tudi dan smrti in mesto pokopa (t. e. 294-297). Informacije prinašajo še sprejemni listi in sprejemne knjige pokojnikov, knjigi pokopov in različni seznamami.

Prava zakladnica informacij so sprejemni listi. Na njih so vpisani vsi pokojniki, pokopani na Žalah. Vsebujejo več podatkov kot indeksi: ime, priimek, rojstni kraj in datum, stan, poklic, versko pripadnost, datum in kraj smrti, dan pogreba, vrsto pogreba, naštetni so dodatki, ki so jih pri tem uporabili, ime plačnika pogreba in imena časopisov, v katerih so bile objavljene osmrtnice in zahvale. Pozneje so velikokrat navedli tudi vzrok smrti. Pri tem je zanimivo, da ta podatek ni bil med pomembnejšimi, saj ni vpisan na vseh sprejemnih listih. Pogostejši vzrok smrti med drugo svetovno vojno je bila splošna oslabeledost (marasmus). Ljudje so umirali tudi za jetiko (tbc),

rakom, odpovedmi srca, možganskimi in srčnimi kapmi. Pri samomorilcih so pogosto napisali tudi način smrti, na primer skok s stavbe hotela Miklič, skozi okno v vojašnici na Metelkovi, pod vlak, zastrupitev s plinom, obešenje ...

Med imeni, vpisanimi na sprejemnih listih, najdemo tudi nekaj znanih Slovencev. V letu 1937 so bili na primer na Žalah pokopani monsignor Tomo Zupan, papežev protokolarni pomočnik, Matej Hubad, ravnatelj deželnega konservatorija v pokoju, in dr. Janko Kersnik¹, ravnatelj Kmetijske posojilnice. Natančneje si lahko ogledamo sprejemni list zadnjega. Rojen je bil leta 1881 na Brdu pri Lukovici, umrl pa je za pljučnico v Leonišču star 55 let, v četrtek, 25. februarja 1937, ob 23. uri 50 minut. Pokojnika je pregledal dr. Krajec. Pogreb je bil v soboto, 27. februarja 1937, ob 15. uri na pokopališču pri sv. Križu. Pokojnik je sodil v župnijo sv. Petra, bil je rimskokatoliške vere in poročen. Domovinsko je bil pristojen v Ljubljano. Imel je pogreb prvega razreda. V ceno, ki jo je vplačala Kmetijska posojilnica v Ljubljani, so bili všteti mrtvaški oder prvega razreda, dvodnevna straža ob odru, mrtvaški čevlji, križ, cvetlična dekoracija, kovinska krsta z vložkom, blazina, tančica, žimnica, štirje vprežni vozovi, od teh steklen mrtvaški, in dva vozova za duhovščino. Osmrtnice in zahvale so bile objavljene v Slovenskem narodu, Jutru in Slovencu.

Med drugo svetovno vojno so kot vzrok smrti večkrat napisali že omenjeni marasmus, pogost vzrok smrti pa je bila tudi ustrelitev. Kot kraj smrti so navedli mesto, na katerem je bil pokojnik ustreljen, na primer v gozdu, Gradišče 2, Predovičeva ulica v brivnici poleg kina Moste, Večna pot, Gramozna jama, na službeni poti z derezino ... "Ustreljen" so kot vzrok smrti leta 1942 napisali pri vseučiliščnem profesorju dr. Lambertu Ehrlichu (Streliška ulica – Semeniška ulica?) in nekdanjemu banu Dravske banovine dr. Marku Natlačenu (Ciril-Metodova ul. 18 / pri-tilje).

V sprejemnih listih so vpisani tudi italijanski vojaki, pokopani na Žalah. Veliko je neznanih žrtev; pri teh sta vpisana njihov videz in obleka, ali pa celo samo kraj, od koder so bile pripeljane. Sprejemni listi pokrivajo dobo od leta 1937 do leta 1969 (t. e. 217-293).

Poleg sprejemnih listov sta v fondu tudi dve sprejemni knjigi pokojnikov s sprejemnimi listi za leti 1945 in 1946. Iskanje podatkov v njih je lažje, ker sta ohranjena tudi pripadajoča indeksa (t. e. 312-313). Podatki so enaki kot na sprejemnih listih. V tisti iz leta 1946 najdemo na primer sprejemni list z vpisom treh pokojnikov, prepeljanjih iz centralnih zaporov OŽNE. To so

Sprejemni list dr. Janka Kersnika, 1937.
(SI ZAL LJU 630, t. e. 217, p. e. 910)

¹ Dr. Janko Kersnik je bil najstarejši sin pisatelja Janka Kersnika.

² Vprašaj je vpisan tudi na sprejemnem listu.

943

Izjavljeno izkazano dne 194... ob uri

Ime: 1) Rupnik Leon, oči general en. Japone	Sprej. kraj, leto:
rojena: 2) Hacin dr. Lovro biv. upravnik policije	Prej. kraj, leto: 18. 1. 1900
znanej.: 3) Rösener Ervin nemški general	roj. dne:
kraj smrti: Leizdalen japonski 6.2.46	rojstni kraj:
prepeljati na žaleh - kapela:	domovinska pristojnost:
merilnik in plačnik: Vojniško sodstvo 10. divizije	zdravnik:
zauzeje:	bolezen: 1. svetovna vojna
stanovanje plačnika:	
Dan smrti: 18. 1. 1946 ob 18.2	Pokopališče:
Dan pogrebat: 19. 1. 1946 ob 19.30h	sv. Križ

POGREB 1946 RAZREDA

Razredna cena 3 a 360.-	PIN c. 1080.-	Odnos . . .
... % popust za pogrebe z žaleh		Izvanredne dajateve (po naročilu stranke)
pridatek za pogrebe iz mesta		zdravje in njegova županija
... % povečanje za okoliščine		grob, grobnica, pokopališka priložnost
Razredne dajateve:		prevoze in koleke

*Del sprejemnega lista Leona Rupnika, dr. Lovra Hacin in Ervina Rösenerja, 1946.
(SI ZAL LJU 630, t. e. 313, p. e. 1089)*

Leon Rupnik, divizijski general v stari Jugoslaviji, dr. Lovro Hacin, nekdanji upravnik policije, in Ervin Rösener, nemški general. Usmrčeni so bili kot izdajalci, prvi ustreljen, druga dva obešena. Usmrtili so jih v sredo, 4. septembra 1946, ob 18. uri, pokopani so bili istega dne, ob 19. uri in 30 minut. Sprejemni list z več vpisanimi je redek. Nekajkrat se podobni listi pojavijo tudi v medvojnem obdobju, ko so na Žale hkrati pripeljali več žrtev, padlih v spopadih, ali žrtve eksekucij. Navadno pa je vsak pokojnik ob sprejemu dobil svoj sprejemni list.

Knjigi pokopov, ki sta ohranjeni v fondu, obsegata obdobje od leta 1929 do leta 1955 (t. e. 310, 311). Vsebujeta priimek, ime, stan oziroma poklic in starost pokojnika, dan in mesto pokopa ter župnijo, ki ji je pokojni pripadal. Podobne so knjige kremacij za obdobje od 1975 do 1992 (t. e. 306-309). V gradivu poleg naštetega najdemo tudi različne sezname: sezname grobov duhovnikov, redovnikov in nun (t. e. 171) ter sezname padlih vojakov med prvo in drugo svetovno vojno, ki so jih pokopali na Žalah. Med te sodijo:

- seznam padlih italijanskih vojakov prve svetovne vojne z imeni in priimki (t. e. 139) ter rojstnimi podatki in datumi smrti³ (t. e. 314);

- imenski seznam padlih italijanskih vojakov med drugo svetovno vojno (t. e. 139);

- seznam nemških vojakov, padlih v drugi svetovni vojni, pokopanih na Žalah, z imeni in priimki padlega (t. e. 314);

- seznam domobrancev, pokopanih pri Sv. Križu, iz leta 1944, ki vsebuje ime in priimek padlega, njegov čin, četo, v kateri je služil, datum in kraj rojstva in smrti, vzrok smrti in osebo, ki je vodila pogreb (t. e. 315);

- seznam talcev je bil narejen ob njihovem prekopu po vojni, oziroma pozneje za potrebe vzdrževanja in evidence grobišč (t. e. 314);

- na seznamu borcev so vojak, partizani in domobranci, ki so jih v letih po drugi svetovni vojni prekopavali iz začasnih grobov na Žale. Vsebuje ime in priimek pokojnika, datum pokopa in ime kraja, s katerega je bil prepeljan (t. e. 314).

venci in Hrvati iz Primorja. Podatke o padlih med prvo svetovno vojno lahko posredno dobimo tudi v fondu LJU 489 – Mesto Ljubljana, Splošna mestna registratura. Pod registraturno oznako XI/15 pokopališča so med spisovnim gradivom tudi spremni listi pokojnikov, ki so jih s pokopališča pri sv. Krištofu prepeljevali v rojstne kraje. Med njimi poleg Čehov in Nemcev prevladujejo vojaki madžarske narodnosti.

³ Med italijanskimi vojaki, pokopanimi na Žalah, so tudi Slo-

Št. list.	Datum na pokopališču	Ime pokojnika	Kraj rojstva	Kraj smrti	Obdobje, v katerem je bil pokopanih	Število dni	Ime kapele	Pokopniški strošek
33	14. 11.	Marceljan	Ljubljana	Slivnica pri Kerknem	Pravoslavni, pri Kerknem	1	Pravoslavna kapele	10.000
34	19. 11.	Marceljan	—	—	Nikolaj Vico, dijak	17. 11. 1916	—	—
35	2. 12. 1916	—	—	—	Janez O. Vrbnik	14. 12. 1917	—	—

*Del seznama domobrancev, pokopanih pri sv. Križu, 1944.
(SI ZAL LJU 630, t. e. 315, p. e. 1093)*

Poleg seznamov je med gradivom tudi načrt italijanskega pokopališča z imeni in priimki padlih v drugi svetovni vojni, njihovim činom in datumom smrti (t. e. 162).

Starejšega gradiva, nastalega pri poslovanju podjetja, je malo. Ohranjeni so delni načrti, narisani in tlorisi predvidenih mrliških vežic pri cerkvi sv. Križa iz leta 1925. Poleg načrtov se je ohranilo tudi nekaj spisovnega gradiva, predvsem osnutki in dopisi, nastali ob pripravah na postavitve mrliških vežic. Iz leta 1931 so ohranjena poročila strokovnjakov, ki so si ogledovali mrliške veže v takratnih večjih evropskih mestih. Opisane so razmere v Mariboru, Gradcu, na Dunaju, v Brnu, Salzburgu, Innsbrucku in Münchnu. Poleg omenjenih načrtov iz leta 1925 so v gradivu tudi gradbeni načrti stavbenika Emila Tomažiča iz leta 1938. Ta je gradil Plečnikov Vrt vseh svetih. Ohranjeni so načrti molilnice, kapele tumulus (vežica sv. Ahaca), kapele I (vežica sv. Nikolaja), fasade kapele I, kapele II (vežica sv. Petra), kapele III (vežica sv. Janeza), kapele IV (vežica sv. Marije) in fasade kapele IV (t. e. 441). Sledijo skice predvidenih povečav pokopališča pri sv. Križu, poročila in različni spisi Mestnega pogrebnežnega zavoda (t. e. 442-444).

Novejše gradivo prinaša zanimivosti predvsem v delu, ki zajema širitev Žal oziroma zgraditev Novih Žal. Gradbena dokumentacija, projekti in načrti prve faze Novih Žal obsegajo zasnove projektov, situacije, detajle, prenove in prispele rešitve na razpis za projekt Novih Žal (178-216). Ob koncu naj omenim še dokumente o

obnovi Plečnikovih Žal (445-446), zapisnike sej upravnih odborov in drugih organov upravljanja podjetja.

Od svetega Krištofa do Žal

Prav tako zanimiv kot njegovo gradivo je tudi nastanek podjetja Žale. Ustanovljeno je bilo leta 1913, brez svojega kapitala in sredstev za obratovanje. Občina kot ustanoviteljica je s posojili začela odkupovati že obstoječa ljubljanska pogrebna podjetja, z vsem inventarjem in pritliklji vred. Tako je z leti pridobila monopol na tem področju, to pa ji je omogočilo prostovoljno odločanje o ceni pogrebnih storitev. Seveda pa se je za boljše razumevanje razvoja podjetja treba vrniti nekoliko globlje v preteklost.

Staro ljubljansko pokopališče pri sv. Krištofu, na katerem so pokojnike pokopavali od druge polovice 18. stoletja, je v dobrih sto letih kljub večkratnim širitvam postalo pretesno. Hitro rastoče mesto se mu je vztrajno približevalo. Zato se je leta 1897 ljubljanski mestni svet lotil priprav za graditev novega pokopališča, na katerem je bil prvi pogreb opravljen šele maja 1906. V tem letu je bila dograjena tudi cerkev sv. Križa. Površina, namenjena novemu pokopališču, je takrat merila malo več kot 116 tisoč kvadratnih metrov. Lastništvo nad pokopališčem je imelo pet ljubljanskih župnij. Dajale so ga v zakup. Zakupnik je oskrboval pokopališče in skrbel za izkop grobov. Za oskrbo, prevoz in pogrebe so skrbela zasebna pogrebna podjetja.

Po letu 1907 so občine na podlagi sprememb in dopolnil k avstrijskemu obrtnemu redu začele ustanavljati svoja lastna pogrebna podjetja.⁴ Za to so najemala posebna posojila, ki so jim omogočila odkup največjih zasebnih pogrebnih podjetij v mestih. S tem so občine želele znižati ceno pogrebov in si hkrati zagotoviti dodatna finančna sredstva. Ljubljanski mestni občinski svet je leta 1913 poslal izvedenca v tista avstrijska mesta, ki so mestne pogrebne zavode že ustanovila. Potoval je na Dunaj (kjer je bil pogrebni zavod ustanovljen leta 1907), v Gradec (1910) in Maribor (1911).⁵

Ustanovitev mestnega pogrebnega zavoda

Na podlagi sprememb in dopolnil k obrtnemu redu je ljubljanski občinski svet 15. julija 1913 pri kranjski deželni vladi vložil prošnjo za podelitev pogrebne koncesije. Podeljena mu je bila 27. oktobra 1913. Naslednje leto je mestna občina za sto tisoč kron odkupila pogrebni zavod Frana Doberleta. S tem so pridobili pisarniške, skladiščne in stanovanjske prostore ter garažo in hleve v takratni Frančiškanski (danes Nazorjevi) ulici. V istem letu je **Mestni pogrebni zavod**⁶ prevzel tudi Pogrebno podporno društvo železničarskih in državnih uslužbencev v Ljubljani in za slabih 7.300 kron odkupil vse njihovo pogrebno blago in inventar. Januarja 1915 je zavod za 250.000 kron kupil podjetje Josipa in Marije Turk z vsem inventarjem. To leto so sprejeli tudi ponudbo trgovca Ivana Gajška in odkupili trgovino s pogrebnim materialom.

Zaradi razširitve podjetja so postali nekdanji Doberletovi prostori v Frančiškanski ulici pretesni. Mestni pogrebni zavod se je preselil v drugo nadstropje mestne hiše v Prečni ulici 2 in v sosednji hiši vzel v najem še dva prostora. Za dobo enega leta so od Josipa Turka dobili v brezplačen najem prodajalno v Prešernovi ulici št. 44 (danes Čopova), hlev, shrambo na Radetzkkega cesti št. 3 (danes Vidovdanska) in prostor za garderobe in oblačilnico v Komenskega ulici. Kot skladišče so uporabljali tudi prostore v starem vojaškem oskrbovališču ob Cesti Franca Jožefa poleg Narodnega doma (danes Cankarjeva) in skladišče ob Gajevi ulici (danes Štefanova). Garaža za večje vozove, jermenarska in

kolarska delavnica so bile na nekdanjem Souvanovem vrtu na Muzejskem trgu (park pred Narodnim muzejem). Hrana in slama za konje sta bili spravljene delno na Muzejskem trgu, v Trnovem in Vodmatu. Očitno je, da so prostorske težave Mestni pogrebni zavod pestile že od vsega začetka.

Oktober 1915 je občinski svet sprejel pravila Mestnega pogrebnega zavoda. Namen zavoda kot podjetja je bil "enotno voditi dosedanja privatna podjetja, ki jih je mestna občina odkupila, odnosno izvrševati koncesijo, podeljeno z razpisom deželne vlade 27. oktobra 1913". Podjetje je bilo del premoženja ljubljanske občine, "ki se mora voditi po trgovinskih načelih popolnoma ločeno od ostale mestne uprave kot samostojno dobičkonosno podjetje". Upravo so vodili občinski svet ljubljanski, upravni odbor podjetja in ravnatelj. Občinski svet je določal pravila, ceremonial, postavljaj upravni odbor in ravnatelja podjetja ter določal cenik pogrebov. Upravni odbor je imel pet članov. Določal je plače in sklepal pogodbe.

Mestni pogrebni zavod po prvi svetovni vojni

Ljubljanske župnije so v letu 1923 ustanovile pokopališki sklad pod vodstvom škofijskega ordinariata v Ljubljani. Ta je postavil svojega upravnika, ki je upravljal pokopališče pri sv. Križu s svojimi uslužbenci. Hlapcev in zakupnikov potem ni bilo več. Postavili so tudi cerkev in razpravljali o postavitvi novih mrliških vežic.⁷

Leta 1927 je Mestni pogrebni zavod odkupil še dve konkurenčni podjetji, in sicer podjetje Ivana Rojine iz Spodnje Šiške z vsem inventarjem (240.000 Din) in podjetje Concordia, ki ga je upravljal red usmiljenih sester (450.000 Din). Tako je Mestni pogrebni zavod postal edini pogrebni zavod s koncesijo v Ljubljani. Isto leto so rešili tudi prostorsko stisko. Odkupili so posestvo (hišo s stanovanjskimi prostori, dvoriščem, šupami in hlevi) Janka Predoviča na Ambroževem trgu št. 7 in tja preselili vse po vsej Ljubljani raztresene prostore.

V letih pred drugo svetovno vojno je pokopališče pri sv. Križu dobilo tudi novo ime – Žale, poleg tega pa se jim je uresničila dolgoletna želja – odprtje mrliških vežic, ki so jih zgradili po načrtih arhitekta Jožeta Plečnika.⁸

Razvoj podjetja po drugi svetovni vojni

Leta 1946 je bilo Mestnemu pogrebnemu zavodu priključeno Mestno vrtnarsko podjetje, zavod pa se je preimenoval v **Državno gospodarsko podjetje Žale**. Leto za tem se je vrt-

⁴ "Pri podelitvi ... omenjenega obrta se je ob presojanju krajevnih razmer zlasti tudi na to primerno ozirati, ali in v koliko je že občina zadostno poskrbela za pokopavanje mrličev." Državni zakonik za kraljevine in dežele, zastopane v državnem zboru. Leto 1907, št. 26, čl. 21g.

⁵ ZAL, LJU 489, fasc. 1710, pag. 144-187.

⁶ Nekaj gradiva Mestnega pogrebnega zavoda hranimo v Zgodovinskem arhivu Ljubljana pod signaturo LJU 514. Dragocenost tega fonda so predvsem knjige pokopov od leta 1879 do leta 1897.

⁷ LJU 489, fasc. 1889, pag. 433-436.

⁸ Kronika slovenskih mest, št. V, Mestna občina Ljubljana, 1938, str. 249, 243.

narsko podjetje odcepilo, zato je podjetje Žale konec leta 1948 prevzelo v desetletni najem vrtnarijo Kunovar v bližini Žal. Po vojni je upravo pokopališča iz rok škofije prevzel Mestni ljudski odbor Ljubljana in jo leta 1946 predal Državnemu gospodarskemu podjetju Žale. To je prek svojih oddelkov poleg pogrebne službe, vrtnarije in cvetličarne prevzelo tudi oskrbo pokopališča.

Ob reorganizaciji mestnih ljudskih odborov in prenehanju delovanja rajonskih ljudskih odborov v Ljubljani leta 1952 je dobilo podjetje Žale v upravljanje in oskrbo tudi pokopališča v Dravljah, Stožicah, na Rudniku, v Štepanji vasi in na Viču. Razglašeno je bilo za gospodarsko ustanovo s samostojnim financiranjem pod imenom **Žale Ljubljana**. Neposredno poslovanje je vodil ravnatelj, člane kolektivnega organa upravljanja pa je delno imenoval državni organ, delno volil kolektiv ustanove. Leta 1954 je bila ustanova Žale Ljubljana razglašena za "finančni samostojni zavod" z imenom **Pogrebni zavod Žale**, s sedežem v Ljubljani, Med hmeljniki 2. Oskrbovala je vsa ljubljanska pokopališča, razen tistih v Polju, Sostrem in Šentvidu. Poleg običajnih dejavnosti pokopališke službe je Pogrebni zavod Žale tega leta prevzel tudi novo dejavnost, plačano iz proračunskih sredstev, in sicer skrb za kostnice, grobove talcev, pesnikov in pisateljev. Čez nekaj let je začel oskrbovati tudi italijanske in nemške grobove. Imel je svoje delavnice, in sicer mizarsko, pleskarsko-okraševalno, krojaško in mehanično.

Decembra 1955 je bil Pogrebni zavod Žale izločen iz pristojnosti Mestnega ljudskega odbora Ljubljana in dodeljen v pristojnost na novo ustanovljenega Občinskega ljudskega odbora Ljubljana-Bežigrad. Naslednje leto je dobil v upravljanje še pokopališče v Bizoviku.

Vprašanje vrtnarije je bilo dokončno rešeno leta 1961, ko so v podjetju odkupili vrtnarijo Ku-

novar. Ljubljanski mestni svet je sprejel sklep o razširitvi centralnega pokopališča Žale, v upravljanje pa so prevzeli tudi pokopališče v Šentvidu. Zavod je bil preimenovan v **Komunalno podjetje Pogrebni zavod Žale Ljubljana**. Upravljal ga je petnajstčlanski delavski svet, izvoljen iz vrst delovnega kolektiva, in sedemčlanski upravni odbor. Čez dve leti se je podjetje preimenovalo v **Komunalno podjetje Žale Ljubljana**.

Mestni svet Ljubljana je maja 1968 izdal odlok o sodelovanju predstavnikov družbene skupnosti pri upravljanju Komunalnega podjetja Žale. Ustanovitelske pravice in dolžnosti so prenesli na mestni svet. Po tem odloku je podjetje upravljal delavski svet, v katerega je delovna skupnost podjetja izvolila dve tretjini članov, mestni svet pa eno tretjino. Predstavniki družbene skupnosti v delavskem svetu niso mogli soodločati o organizaciji dela, delitvi dohodka in delovnih razmerjih. V letu 1969 je podjetje prevzelo v upravljanje še pokopališče v Polju in Sostrem.

Leta 1974 je bilo podjetje registrirano skladno z novimi predpisi. Začele so se priprave na pripojitev h **Komunalnemu podjetju Ljubljana**. Podjetje Žale se je organiziralo kot **TOZD Žale** in se 1. januarja 1975 pripojilo k prej omenjenemu. V naslednjih letih so bile naložbe med drugim namenjene tudi za postavitev krematorija, ki so ga odprli konec leta 1978.

Priprave za večjo širitev pokopališča so se začele že v sedemdesetih letih. Oktobra 1985 je skupščina občine Ljubljana Bežigrad sprejela ureditveni načrt za pokopališče Žale. Tako so lahko začeli širiti pokopališče. Delo so končali do 1. novembra 1988.

Leta 1990 je bil TOZD Žale izločen iz Komunalnega podjetja Ljubljana. Referendum o izločitvi je bil izveden 25. januarja 1990. Na podlagi zakona se je TOZD Žale reorganiziral v **Javno podjetje Žale Ljubljana**.⁹

⁹ Vsi podatki, razen posebej navedenih, so odbrani iz gradiva fonda Komunalno podjetje Žale Ljubljana (SI ZAL LJU 630).